

А. М. Пасічник, доктор фізико-математичних наук, професор кафедри транспортних систем та технологій Академії митної служби України
В. С. Мальнов, начальник відділу організації та контролю діяльності підприємств, що надають митні послуги, Державної митної служби України
О. М. Клен, аспірант Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ

У цій статті проведено аналіз шляхів підвищення ефективності організації міжнародних вантажних перевезень і встановлено комплекс завдань щодо вдосконалення функціонування митного терміналу в системі міжнародних перевезень.

В данній роботі проведено аналіз путей підвищення ефективності організації міжнародних грузових перевозок и установлен комплекс задач по усовершенствованию функционирования таможенного терминала в системе международных перевозок.

This paper analyzes ways to improve the effectiveness of customs control and set the system complex problems to improve the functioning of the customs terminal in performing international transport of goods.

Ключові слова. Міжнародні транспортні коридори, перевезення вантажів, транзитний потенціал, вантажний митний термінал, митний контроль.

Вступ. Успішна інтеграція української транспортної системи в мережу міжнародних транспортних коридорів передбачає широке впровадження логістичних підходів та сучасних технологій організації перевезень [1, 2]. За оцінками західноєвропейських експертів, лише на транзиті Україна здатна заробляти більше 10 млрд дол. щорічно [3]. Але вантажопотоки дедалі частіше обминають її територію, тому що нікого не приваблюють тривалі простой на кордонах, незбалансовані збори на митницях, підставою для яких є невідповідність вітчизняних нормативів загальноєвропейським. Тому в першу чергу необхідно провести заходи, спрямовані на вдосконалення транспортно-митної інфраструктури, розвиток системи страхування вантажів та їх інформаційного супроводу, впровадження сучасних технологій організації роботи вантажних митних терміналів та пунктів пропуску на державному кордоні [4–6].

Удосконалення роботи митного терміналу є предметом значної кількості досліджень. Нині вивчено специфічні особливості роботи рухомого складу за системою тягових пліч, маятникового та естафетного руху автомобілів. Отримані результати мають універсальний характер і в ряді випадків доведені до рівня прикладних методик, які широко використовуються в організації перевезень.

Проблемним в організації роботи вантажних митних терміналів є формальне виконання вимог організаційного, технологічного характеру, недостатній рівень технічного оснащення, а також недотримання прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в процесі надання їм відповідних послуг. До того ж досі існує багато проблем наукового та практичного характеру щодо проведення митного контролю, над якими працюють фахівці нашої країни та ряду зарубіжних країн.

© А. М. Пасічник, В. С. Мальнов, О. М. Клен, 2010

Митний контроль повинен гарантувати високу достовірність перевірки об'єктів міжнародних переміщень через кордон, високу ймовірність виявлення можливих порушень законності та митних правил у разі високої пропускної спроможності вантажних митних комплексів. Ефективний митний контроль в умовах постійного зростання вантажопотоку неможливий без інфраструктурної перебудови, в першу чергу без належного оснащення й раціональної організації роботи таких пунктів пропуску, як вантажні митні термінали. Це й зумовлює актуальність аналізу та дослідження даного питання.

Постановка завдання. Мета цієї статті – визначення ефективних шляхів удосконалення процесу міжнародних вантажних перевезень із застосуванням термінальних технологій.

Результати досліджень. Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

– проаналізувати перспективи вдосконалення технологій перевезення вантажів у системі української мережі міжнародних транспортних коридорів відповідно до рамкових стандартів Всесвітньої митної організації;

– дослідити характеристики вантажних і транспортних потоків у міжнародному сполученні.

Термінальні системи, які реалізуються на прикордонному митному пункті, є складовою частиною системи управління міжнародними перевезеннями, що взаємодіє з іншими учасниками транспортного процесу. Для підвищення ефективності роботи вантажного митного терміналу необхідно визначити найбільш раціональну організацію та кількість каналів обслуговування, застосувати прогресивні технології

митного контролю, встановити оптимальний порядок обслуговування та час на виконання митних процедур [4].

У системі міжнародних перевезень найскладніші для митного огляду великогабаритні об'єкти: легкові та вантажні автомашини, контейнери, трейлери, залізничні вагони тощо. Фізичний огляд вмісту транспортних засобів пов'язаний з виконанням цілого комплексу трудомістких і тривалих розвантажувально-навантажувальних робіт, наявністю спеціально виділених для цього майданчиків, виділенням додаткових штатних одиниць персоналу митниці і т. ін, тому такі об'єкти можна оглядати тільки вибірково. Крім того, з цих же причин вибірково оглядають і самі транспортні засоби, їх конструкційні вузли, які потенційно можуть використовуватися для приховування предметів контрабанди.

З метою скорочення часу митного оформлення, підвищення якості огляду, зниження затримок вантажів митні органи провідних країн світу оснащують пункти пропуску через кордон сучасним високотехнологічним обладнанням – інспекційними оглядовими комплексами (ІОК) для неінтрузивного (без розкриття) огляду автомобільного, залізничного транспорту, великогабаритних контейнерів. Їх основна оперативнотехнічна функція – візуалізація вмісту великогабаритних об'єктів і ототожнення матеріалів, предметів та речовин, що там містяться, з матеріалами, предметами та речовинами, зафіксованими в митних деклараціях та інших товаросупровідних документах. Використання технічних засобів для митного контролю дозволяє обстежити важкодоступні місця транспортних засобів і розміщення товарів.

Упровадження цих комплексів дає змогу виконати такі завдання:

- досягти оптимального часу, що витрачається на проведення митного контролю, і підвищити його ефективність;
- збільшити пропускну здатність автомобільних пунктів пропуску;
- суттєво скоротити трудовитрати і час на виконання митних процедур з оформлення та контролю великогабаритних вантажів;
- ефективно виявляти наркотики, вибухові речовини, зброю та інші предмети митних правопорушень і запобігати їх контрабанді.

Аналіз статистичних даних [7] стосовно розподілу часу на виконання митних процедур (рис. 1) показує, що найбільше часу займає митне оформлення та контроль вантажів.

Статистичні дані про обсяги й напрямки потоку вантажів і транспортних засобів у міжнародному сполученні, встановлених на основі [7], наведено в табл. 1 і на рис. 2, 3.

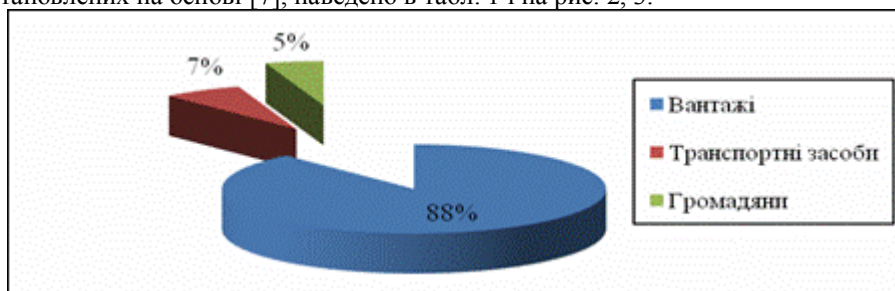

Рис. 1. Структура розподілу часу на виконання митних процедур

Таблиця 1

Транзитні перевезення вантажів територією України

Вид транспорту	Перевезено транзитних вантажів (тис. т)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (I–IX)
Залізничний	73 221,04	75 050,72	99 882,37	93 347,60	44 834,64	32 041,57
Автомобільний	636,10	1614,14	4494,61	4908,71	3354,20	3390,55
Морський	3765,54	2516,11	2693,97	3486,97	1899,38	2557,06
Річковий	10,11	18,50	37,43	74,73	–	–
Авіаційний	1,40	1,17	1,28	1,54	1,17	1,09
Трубопровідний	127 921,85	143 721,15	279 802,36	223 497,94	127 981,74	69 180,23
Інші	9,16	26,33	44,54	105,54	62,94	55,56
Усього	205 565,20	222 948,12	386 956,56	325 423,03	178 134,07	107 226,06

Дослідження динаміки вантажопотоків свідчить про їх збільшення до 2008 р. і значний спад обсягів перевезень вантажів у 2009 р., що є результатом світової економічної кризи. При цьому тенденції до зменшення обсягів перевезень автомобільним транспортом почали проявлятися з 2007 р. Це пояснюється невідповідністю вітчизняних транспортно-митних технологій переробки вантажопотоку сучасним вимогам європейського рівня.

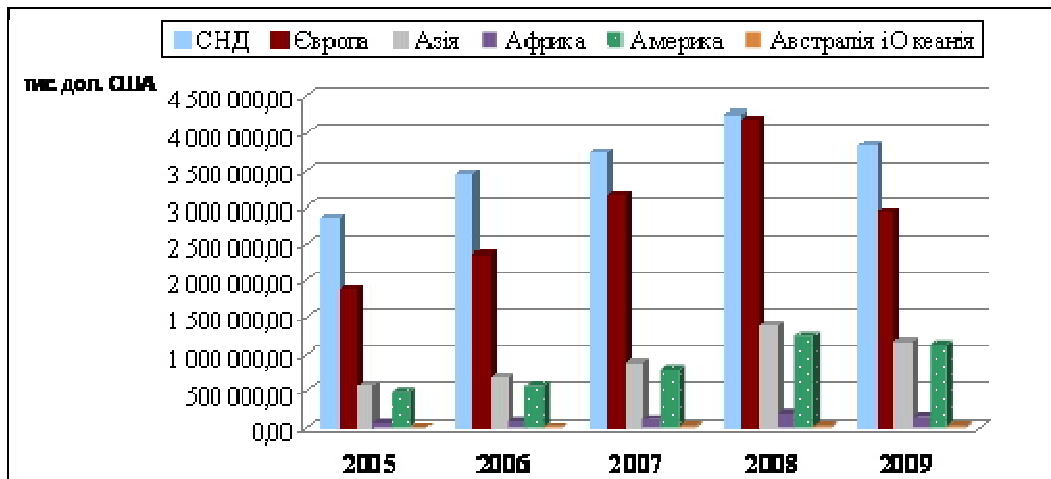

Рис. 2. Динаміка експортних послуг з урахуванням напрямку перевезень вантажів

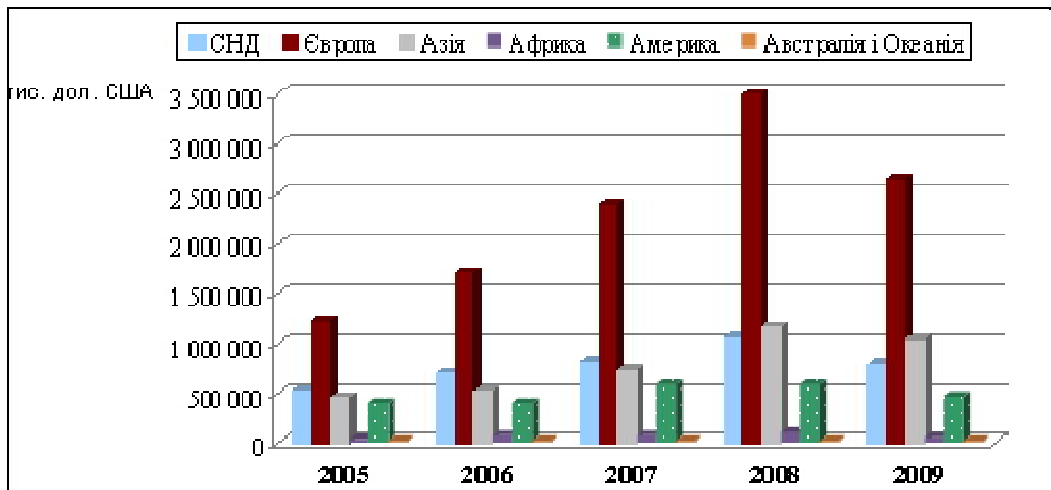

Рис. 3. Динаміка імпортних послуг з урахуванням напрямку перевезень вантажів

Основне завдання вдосконалення роботи вітчизняної транспортної системи щодо перевезення вантажів – скорочення загальних витрат у ланцюгу доставки при збереженні встановлених параметрів якості обслуговування.

Аналіз результатів досліджень [6, 8–10] дає перелік параметрів, що визначають якість доставки вантажів (табл. 2). Одним з основних критеріїв ефективності роботи вантажного митного терміналу є оперативність та прозорість проведення митних процедур.

За умов доставки вантажів у міжнародному сполученні за системою тягових плечей зміна автомобіля-тягача, перевантаження вантажних модулів та проходження митного контролю є однією з тих ланок ланцюга доставки, на якій виникають суттєві затримки, а отже і втрати перевізників. Як показує практика, в середньому перевізник втрачає на простоях декілька діб. Це пов'язано з неузгодженістю процесів переробки вантажопотоку та митного оформлення на терміналі, недостатньою технічною базою.

Таблиця 2

Параметри якості постачання вантажів у міжнародному сполученні

№ з/п	Параметр якості	Показник	Методи визначення показника	Джерело інформації
1	2	3	4	5
1	Ціна	Вартість послуги	Розрахункові методи, договір	Прейскуранти, прайс-аркуші
2	Надійність:			
2.1	Своєчасність	Строк поставки	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
2.2	Зберігання	Відсоток втрачених	Методи прогнозу,	Статистичні дані

	вантажів	експертні методи	
	Відсоток зіпсованих вантажів		

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
2.3	Рівень ризику	Імовірні втрати Величина втрат	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
2.4	Сумісність	Час сумісної роботи Відсоток успішних сумісних проєктів Сумісність документообігу	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
2.5	Безпека дорожнього руху	Кількість ДТП за рік	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
2.6	Екологічна безпека	Рівень токсичності, шуму	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
3	Гнучкість системи			
3.1	Під час обслуговування	Наявність різних рівнів обслуговування	Маркетингові методи, договір	Прейскуранти, прайс-аркуші
3.2	Під час оплати	Кредит, знижка, розстрочка платежу	Маркетингові методи, договір	Прейскуранти, прайс-аркуші
4.	Доступність			
4.1	Зручність обслуговування	Затрати на обробку замовлення	Методи прогнозу	Статистичні дані
4.2	Готовність	Відсоток виконаних робіт	Методи прогнозу	Статистичні дані
5.	Інформативність			
5.1	Достовірність інформації	Відсоток похибки	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані
5.2	Оперативність надання інформації	Час на підготовку інформації	Методи прогнозу, експертні методи	Статистичні дані

Для визначення комплексної методики розробки заходів щодо вдосконалення роботи митного терміналу необхідно дослідити взаємозв'язок і зміст основних завдань, що будуть враховувати критерії ефективності, тобто якість процесу доставки та економічну доцільність технологічних рішень. Структуру взаємозв'язку і змісту основних завдань дослідження наведено в табл. 3.

Висновки. Таким чином, на основі проведених досліджень здобуто наукові результати.

1. Установлено, що з метою скорочення часу проведення митного контролю та оформлення, підвищення якості огляду, зниження затримок вантажів необхідно проводити оснащення пунктів пропуску через кордон сучасними, високотехнологічними засобами митного контролю, у тому числі інспекційними оглядовими комплексами для неінтрузивного огляду автомобільного, залізничного транспорту, великогабаритних контейнерів.

2. Аналіз закономірностей розвитку ринку міжнародних перевезень показує, що організація перевезень вантажів на основі широкого застосування термінальних технологій є одним з основних засобів забезпечення ефективності та якості їх переміщення в міжнародному сполученні.

Таблиця 3

Структура взаємозв'язку і змісту основних завдань удосконалення роботи ВМК

Комплекси завдань з удосконалення технології роботи ВМК	Зміст основних завдань удосконалення роботи ВМК
---	---

Аналіз проблем і перспектив розвитку міжнародних перевезень вантажів	Проблеми та напрямки розвитку міжнародних перевезень вантажів	Перспективи розбудови української мережі міжнародних транспортних коридорів	
Визначення та дослідження параметрів системи міжнародних перевезень вантажів	Математичне моделювання й дослідження характеристик міжнародних вантажопотоків	Математичне моделювання й дослідження потоків руху автомобільного транспорту	Математичне моделювання й дослідження потоків руху залізничного транспорту
Розробка моделей функціонування ВМК	Побудова і дослідження моделі функціонування ВМК у системі міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом	Побудова й дослідження моделі функціонування ВМК у системі міжнародних перевезень вантажів залізничним транспортом	Побудова й дослідження моделі функціонування ВМК у системі міжнародних змішаних перевезень вантажів
Установлення вимог до параметрів функціонування ВМК	Математичне моделювання та оптимізація параметрів функціонування ВМК	Удосконалення технологій та ефективності функціонування ВМК	
Розробка практичних рекомендацій з удосконалення роботи ВМК	Розробка методики прогнозування обсягів і напрямків міжнародних перевезень вантажів	Розробка методики оцінювання ефективності функціонування ВМК	Підготовка висновків і перспективних напрямків подальшого дослідження

3. Сформульована в роботі критеріальна система забезпечення якості та ефективності функціонування митних терміналів – основа для подальшого дослідження теоретичних і методологічних аспектів удосконалення процесу митного контролю під час виконання міжнародних перевезень вантажів.

Література

1. Апатцев В. И. Логистические транспортно-грузовые системы / Апатцев В. И., Левин С. Б., Николашин В. М. – М. : Академия, 2003. – 304 с.
2. Бауэрсокс Доналд Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок : пер. с англ. / Доналд Дж. Бауэрсокс, Дейвид Дж. Клосс. – М. : Олимп-бизнес, 2005. – 640 с.
3. Канарчук В. Є. Методи, моделі і алгоритми управління процесами перевезення вантажів у транспортному комплексі / Канарчук В. Є., Левковець П. Р., Мельниченко О. І. – К. : НТУ, 2001. – 145 с.
4. Коцюк О. Я. Транспортно-експедиторська діяльність / Коцюк О. Я. – К. : НТУ, 2002. – 48 с.
5. Куницька О. М. Визначення оптимальної кількості каналів обслуговування в мережі масового обслуговування / О. М. Куницька // Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі: проблеми науки, практики та освіти : зб. наук. праць VIII міжнар. наук.-практичної конф. – К. : Вид. Європ. ун-ту, 2003. – С. 404–414.
6. Сухин Ю. С. Международные автомобильные перевозки и перспективы их развития / Сухин Ю. С. – М. : АСМАП, 2005. – 54 с.
7. <http://ukrstat.kmu.gov.ua>
8. Миротин Л. Б. Транспортная логистика / Миротин Л. Б. – М. : Экзамен, 2003. – 512 с.
9. Сханова С. Э. Транспортно-экспедиционное обслуживание / Сханова С. Э., Попова О. В., Горев А. Э. – М. : Академия, 2005. – 432 с.
10. Троицкая Н. А. Единая транспортная система / Троицкая Н. А. – М. : Академия, 2004. – 240 с.